

ACC. N:R M. 15622 : 1-13.

Landskap: *Västergötland* Upptecknare: *Walborg Larsson, Hällabäck*
Härad: *Kind* Berättare: *Emil Pettersson, "*
Socken: *Häcksvik* Berättarens yrke: *f. d. hem. ägare*
Uppteckningsår: *1962* Född år *1878 i Bäck, Häcksviks sn.*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

Bad. s. 1-13.

N. M. 159

29/8-62

Skriv endast på denna sida.

Bad.

Bräddarens friäldrar, Condfolk, födda på
 1840-talet hade beskrivit sin ungdoms
 tids bad så här. Något egentligt bad
 förkom inte inomhus uten vid jul.
 Men på julaftons förmiddag när alla
 upsesyror var undan gjorda lades en
 stor träbalja in i köket och sattes
 vid den öppna spisen. I denna värm-
 des vatten i en trefotad järnkypta
 på den öppna spisen. Man ville ha
 vattnet "kossaljummigt". Alltså så varmt
 som en koss eller ba kunde dricka,
 den temperaturen ansågs lämplig
 att bada i. När vattnet var färdigt
 i baljan slops litet askhud från klä-
 tvätten till jul i vattnet, för att det

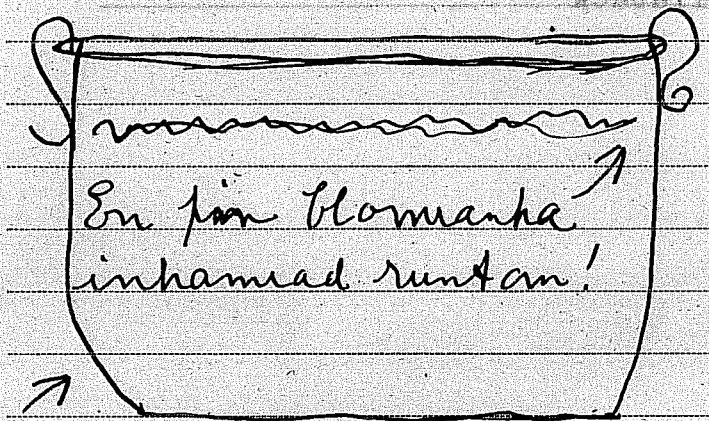
N. M
159

skulle bli "ekarpt" allti ha en god, ren-
görande Jörnåga. Först badade far, se-
dan mor, och därefter barnen, i sam-
ma vatten. Några tjärnes fanns inte
i familjen. Man satte på tejk med i
badjan och gnodde sig på kroppen
med en linnestase. För att förka sig
på kroppen använde man det emukti-
ga linnet. Först när man förkat sig näs-
tan tor med detta fick man en hand-
duk till att eftertorha sig med. Barnen
fick man hjälpa att förka. Att vid
badet hjälpa till och göra vändare på
ryggen" sägs som något man borde göra
alltså sådant skulle man ej behöva be-
vandra om. Detta bad var det enda
som beäktasens föräldrar badade inomhus
under året. Förörrigt utgjordes renhållningen

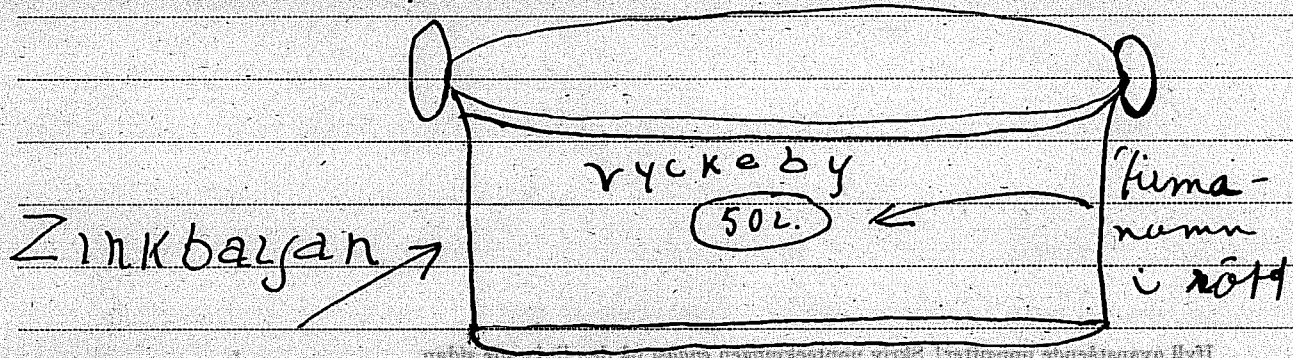
Om att man tvättade ansikten, häls, armar
öronkapp och fötter varje söndag, om man
skulle gå till kyrkan. I kulle man gå till
nattvarden var man särskilt noga med
tvättningen. Man skulle utvärtes vara
så ren som möjligt, den inre reningen
skedde vid sakramentets undfäende.

År 1903, när bräddaren äfte sina föräld-
re överlägde gården, byggdes här ett så
kallat bygghus med en innervad 60 liters
jämnyta. Där förledes badet dit. Vattnet
lämnades i gytan och sedan badades i
en stor rund kopparsä rymmande en 40
liter vatten. Då användes tvål till badet
och handdukar att torpa sig med. Man
badade ungefär en gång i månaden. Flödet
förleds man badet till en lördagskväll

när man slutat arbetet för dagen. Berättaren ville^{at} man omedelbart efter badet skulle gå och lägga annars kunde man bli förkyld. Denna badfam setes i bygghuset här förskannit ända till år 1960 då en ny mangårdskyggvad uppfördes på gården. I denna finns två badrum med all den moderna utrustning som här nutiden till. Den enda ändringen som skedde på badet i bygghuset var år 1930 då köparen resatte av en oval sinkbalja, rymmande en 50 liter. Den var avsedd som tvättbalja, men vi använde den som badkar. Något badkar förskann således ej förrän 1960. Då hade gården övertagits av berättarens dotter närvarande upp-tecknaren.

Kopparsä av handhamad
häng koppa

Bastubad ha ej under äldre känd tid
förkommit här på orten. Numera finns
här flera moderna bastu de flesta upp-
föda efter år 1945.

Kallbad.

Bråttaren hade under hela sin barn-
och ungdomstid badat kallbad. Hans
föräldrar brukade på sommaren gå ner
till sjön och tvätta sig. De hade ej lärt
sig simma och gick inte längre ut
i vattnet än till knäna. Bråttaren
lärde sig simma i 12-årsåldern.
Badstället den samma som vi än i
dag använder är en vik av sjön Träden.
Stranden är långgrund och här finns
sandbotten. Att bada för ofta ansågs

för inte bra man blev magen av det hadde
man. Man badade på kvällen efter a-
bets slut. Det var mest under slättutiden
(juli månad) som man gick ut till sjön
på kvällarna och "sköljde av sig" smetten
efter dagens arbete. Talbadade gjordes
man aldrig det ansågs inte för fint
att vara brun. "Låt inte ~~rolen~~ rolen
skina på dig så att du bli brun som
en "utsi" (= luttu) brukade brättarens
mor säga. Träl, handduk eller baddräkt
användes inte. Kroppen fick självetorka
en stund innan man tog på sig klä-
derna. För färdades man ej längre
sträcker för att bada man gick till
närmaste sjö, göl eller bäck. Omkring
år 1927 såg brättaren den första bad-
dräkten. Det var turister från Borås

som färdades förbi "Spaden" och stannade
 och badade. År 1930 började folk att
 samlas här vid sjön och bada om sönd-
 dagarna. Då förklarade baddräkten allmänt
 fräl och handduk hade man också
 för att kunna tvätta sig ordentligt
 ren. Det var ofta hela familjen som
 kom, man badade bakade kaffe på
 ett medfört spritkök, och hade det
 skönt. Det var ofta arbetarfamiljer
 från närliggande samhällen som kom.
 Den omhändertagande bondbefolkningen
 gick endast ned och badade och gick
 sedan hem igen. I musea förhållande
 inte bad se allmänt här i sjön. Vi
 som bor intill åker ned någon gång
 under sommaren, och får oss ett
 dopp. Folket i samhällena här omkring

åker nu till havet och nästkusten
för att bada och sola sig.

Kallbadhus.

Några direkta kallbadhus finns ej
här på orten. I Buseruds samhälle är
ordnades ett kommunalt bad i Nästevån
år 1953. Där finns allt vad till ett
modernt bad hör. Där anordnas också
simskola varje år för skolungdomen.
När vi söker en badort här tänker
vi på Havudal eller Östra Stranden vid
Halmstad. Dit åker folk på sina semestrar.
Många hyr en stuga där eller också
äger de en. Omkring år 1945 började
den befolkning som arbetar inom industri

stuen att resa till badstuga under ett par vecka under sommarmanaderna. Bond-
befolkningen reser i allmänhet inte till
hård, det är för svårt att anordna er-
sättare hemma på gårdarna.

Simkunskapen.

Under berättarens barn- & ungdom var
simkunskapen ej så stor hos folk.
Det var endast någon enstaka bond-
pojke som lärde sig simma. Flickor
som lärde sig simma var yttre säll-
synt. Berättaren lärde sig att dyka i
samband med att han lärde sig att
simma. När han sedan var i 20-års-
åldern kom han att arbeta som timmer-
flottare på sjöarna Spådan och Isger

Då hade han nytta av båda sin dyk-
 och simkunskaper. En gång tappade
 man en kya från flakken i sjön. Då dök
 bråkarna ner på flera fannars djup
 och tog upp den Några hjälpmedel vid
 simlärandet fanns inte. Först i samband
 med simskolorna har simdykar böjor
 användes här på orten. Uppvecklarens
 dotter, 12 år, lärde sig att simma år 1960
 och hade då en simring som hjälpm-
 del. Hon badar och simmar varje
 dag i sjön Spaden så länge väderleken
 tillåter utibad.

Badanläggningar

Några badanläggningar utöver vad som
 förut nämnts ha ej förekommit här på

orden.

Medicinska bad o härobad

Till "Hillstads brunn" och "Gätorps brunn" färdades man på 1870-talet och några årtionden framöver endast för att dricka av det hälsobringande vattnet - och dels för att bada. Man badade vanliga inomhus bad med varmt vatten. Sedan skulle man dricka minst fyra glas rent brunnsvatten om dagen. Det var klina personer med nervösa besvär, värk och magsjukdomar som sökte sig till dessa bad - och härobrunnar. Det var både bondbefolkning och "finare folk" som räknades till klientelen.

Badrum

I samband med kostadsrenovering
eller nybyggnader började badrum iord-
ningställas i ett allmänt steg år 1940. Först
i samhällena sedan ute på landsbyg-
den. Ett badkar insatt ~~ist~~ i ett rum
uten rinnande vatten och kallt vatten
kunde förskaffas på 1930-talet. Då
fick man värma vatten på spisen
och hålla det i badkaret. Vissa
uppvärmer vatten genom pannan och
går via ledningar ut till badrummet.
Den första duschen såg jag år 1950
på Boås lasarett. Den var av ungefär
samma konstruktion som den vi nu har

Hult.